

THOMAS ERIKSON

**OMRINGD
DOOR
PSYCHOPATEN**

Vertaling Tineke Jorissen-Wedzinga en Sophie Kuiper

HarperCollins

Voor dit boek is papier gebruikt dat onafhankelijk is gecertificeerd door FSC™ ten behoeve van verantwoord bosbeheer.
Kijk voor meer informatie op www.harpercollins.co.uk/green

HarperCollins is een imprint van Uitgeverij HarperCollins Holland, Amsterdam

Copyright © Thomas Erikson, 2017, by agreement with Enberg Agency
Oorspronkelijke titel: Omgiven av psykopater
Copyright Nederlandse vertaling: © 2019 Tineke Jorissen-Wedzinga en Sophie Kuiper, via het Scandinavisch Vertaal- en Informatiebureau Nederland
Omslagontwerp: bij Barbara
Foto auteur: Robin Berglund
Zetwerk: Mat-Zet B.V., Soest
Druk: Tesinska

ISBN 978 94 027 0254 5
ISBN 978 94 027 5771 2 (e-book)

NUR 600
Eerste druk april 2019

Originele Zweedse uitgave verschenen in 2017 bij Forum
HarperCollins Holland is een divisie van Harlequin Enterprises Limited
® en ™ zijn handelsmerken die eigendom zijn van en gebruikt worden door de eigenaar van het handelsmerk en/of de licentienemer. Handelsmerken met ® zijn geregistreerd bij het United States Patent & Trademark Office en/of in andere landen.

www.harpercollins.nl

Niets uit deze uitgave mag openbaar worden gemaakt door middel van druk, fotokopie, internet of op welke andere wijze dan ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

INHOUD

Inleiding	9
1. Een psychopaat, wat is dat eigenlijk?	29
2. Hoe je je het best kunt verdedigen tegen psychopaten	47
3. Wie is diegene die het op mij gemunt heeft?	61
4. Omringd door idioten? Zo kom je van hen af	73
5. Waarom houden we elkaar voor de gek?	111
6. Gemanipuleerd worden door een bepaalde kleur	125
7. Psychopathie in het echte leven – is de rode oververtegenwoordigd bij de psychopaten?	153
8. De gele manipulators zijn de psychopaten!	163

9.	Kunnen de psychopaten de onwillige groenen zijn?	171
10.	Die blauwe, kille perfectionist – hij is het!	179
11.	Hoe weten ze mij te pakken te krijgen op basis van mijn kleur – als ik rood ben?	187
12.	Hoe de psychopaat een gele persoon manipuleert	201
13.	Hoe de psychopaat een groene persoon manipuleert	213
14.	Hoe de psychopaat een blauwe persoon manipuleert	225
15.	Concrete en welbekende technieken waar een handige manipulator gebruik van kan maken	237
16.	Hoe ga ik om met manipulatie van anderen dan psychopaten?	279
17.	Als niets helpt	303
	Tot slot – enkele woorden voor onderweg	315
	Literatuur	318

HOOFDSTUK 1

EEN PSYCHOPAAT, WAT IS DAT EIGENLIJK?

'I never encourage deceit and falsehood, especially if you have got a bad memory, it's the worst enemy a fellow can have. The fact is, truth is your truest friend, no matter what the circumstances are.'

ABRAHAM LINCOLN

Het begrip 'psychopaat' wordt sinds de jaren zestig op grote schaal gebruikt, hoewel het eerste boek over het onderwerp al in 1941 werd geschreven. *The Mask of Sanity* van Hervey Cleckley is sindsdien vrijwel onafgebroken in herdruk geweest. Het begrip 'psychopaat' is al decennialang ontrafeld, en ik ben niet van plan er meer over te zeggen dan noodzakelijk om uit te leggen hoe dat komt. Ik constateer dat het begrip algemeen gangbaar is en soms foutief wordt gebruikt. Veel mensen noemen iemand die ze simpelweg niet mogen 'die verrekte psychopaat', maar dan maken ze zich er wel heel gemakkelijk van af. Het betekent helaas dat het begrip 'psychopaat' is uitgehold, en dat we soms vergeten dat psychopaten daadwerkelijk bestaan. Het begrip 'psychopaat' werd in de jaren zeventig in Zweden trouwens als stigmatiserend beschouwd, dus men koos in plaats daarvan de uitdrukking 'iemand die bijzondere zorg behoeft'. Dat was – ik zal dat later aantonen – compleet gestoord, waardoor men in de jaren tachtig psychopaten weer bij hun juiste naam ging noemen. Er worden voortdurend pogingen gedaan om modernere eufemismen te gebruiken, maar het is gevaarlijk om te proberen dit gedrag te verstoppen achter

iets wat niemand begrijpt. Daarom heb ik ervoor gekozen in dit hele boek het woord 'psychopaten' te gebruiken.

Psychopaten zijn zonder enige twijfel een gevaar voor hun omgeving en voor de samenleving in het algemeen. Dat komt doordat zij wolven in ponykieren zijn (wolven in schaapskieren zijn wat afgezaagd, vind je niet?).

Er is een checklist ontwikkeld door een van de meest vooraanstaande onderzoekers op dit gebied, de Canadees Robert D. Hare, die al sinds de jaren zestig werkzaam is en zonder meer een vooraanstaand expert kan worden genoemd. Hij reist de hele wereld over en houdt al bijna vijftig jaar lezingen over psychopaten. Zijn opvatting is helder en duidelijk: psychopaten bestaan, en er zijn er aanzienlijk meer dan de meeste mensen beseffen.

Maar is dat daadwerkelijk een probleem?

Psychopathie is minstens even gebruikelijk als bijvoorbeeld schizofrenie. Het verschil is dat psychopaten veel grotere problemen veroorzaken dan personen met schizofrenie. De consequenties van de verwoestingen van psychopaten zijn omvangrijk. Volgens mij zijn ze schuldig aan een gigantische reeks riskante zakelijke transacties, oplichterijen met voorgespiegelde huwelijken, fraude, diefstallen, georganiseerde criminaliteit en drugshandel. Maar ook aan zeer veel leed als gevolg van een oneindige reeks gewelddadige oorlogen, grote hoeveelheden moorden en gevallen van mishandeling, verkrachting, pedofilie, kindermishandeling, marteling en slavenhandel.

Ik ben er bovendien volkomen van overtuigd dat er grote hoeveelheden psychopaten in de top van de regering van veel landen zitten. Zonder twijfel hoog in de top van de militaire leiding. Voor psychopaten zijn status en macht namelijk uiterst belangrijk, en als je de top kunt bereiken, waarom zou je dat dan niet proberen?

De absolute meerderheid van de psychopaten pleegt geen duidelijke misdrijven, maar bevindt zich in ons midden, ze leven als alle anderen achter een masker van normaliteit. En dan hebben we het nog niet eens over degenen die miljoenen mensen hebben doen geloven dat zij in direct contact staan met hogere wezens die ons allemaal straffen wanneer we niet gehoorzamen – de boodschapper. Denk aan degenen die vroeger mensen ertoe wisten te bewegen hun kinderen levend onder hun huis te begraven om de goden gunstig te stemmen. Als dat geen manipulatie is, weet ik niet wat het wél is.

‘Aluhoedje,’ gaat iemand nu misschien roepen. ‘Je begint te klinken als een complotdenker.’ Ik begrijp je punt, maar lees door, dan zullen we eens zien wat je mening over pakweg tweehonderd pagina’s is.

Als je nog niet zoveel hebt nagedacht over het begrip ‘psychopaten’, dan zul je waarschijnlijk bedachtzaam worden. Zoveel mensen met zulk misleidend gedrag? Is dat mogelijk? Aan de andere kant verklaart dat bepaalde andere dingen die je je vermoedelijk hebt afgevraagd. Geen wonder dat de wereld er zo uitziet!

Kijk om je heen. Het is lang geleden dat we in zulke onrustige tijden leefden als nu.

Er is veel materiaal beschikbaar voor wie alles wil leren over dit type persoonlijkheidsstoornis, en aan het eind van het boek heb ik een literatuurlijst opgenomen voor het geval je je erin wilt verdiepen. Wat ik wil, is je voldoende kennis geven zodat je het weet wanneer je wordt blootgesteld aan iemand met psychopathische trekken – een of meerdere – en ik wil je vooral duidelijk maken wat je kunt doen om jezelf te beschermen.

En ook al ben je geen schaap, of pony, de dag dat de wolven de omheinde weide binnendringen, moet je realistisch zijn over je kansen om er zonder kleerscheuren vanaf te komen. Hoe dramatisch dat ook

klinkt, er vinden dagelijks activiteiten plaats van psychopaten die maar één doel voor ogen hebben: zelf alle voordelen opstrijken.

Hier volgen enkele korte voorbeelden van wat de betreffende punten op de psychopathiechecklist eigenlijk betekenen.

Hares psychopathiechecklist, herziene versie PCL-R 2016

1. Welbespraakt/ oppervlakkig charmant	11. Onverantwoordelijk
2. Grootsheid	12. Vroege gedragsproblemen
3. Kent geen berouw en schuldgevoelens	13. Asociaal gedrag op volwassen leeftijd
4. Gebrekkig empathisch vermogen	14. Parasiterende levensstijl
5. Pathologisch leugenachtig	15. Promiscuïteit
6. Bedrieglijk/manipulatief	16. Mist langetermijndoelen
7. Oppervlakkig gevoelsleven	17. Neemt geen verantwoordelijkheid voor zijn daden
8. Impulsief	18. Jeugdcriminaliteit
9. Gebrekkige controle over zijn gedrag	19. Overtreding van voorwaardelijke invrijheidstelling
10. Behoefte aan spanning/ raakt snel verveeld	20. Criminele veelzijdigheid

1. Welbespraakt/oppervlakkig charmant

Psychopaten hebben vaak een verbazingwekkende woordenschat. Velen van hen praten heel vlug, en je kunt hun gedachtegang niet altijd bijbenen. Ze komen charmant over, lachen veel, delen complimenten uit en maken zich haast belachelijk eenvoudig populair door iedereen

te vleien die ze tegenkomen. Hoewel wat ze zeggen vaak compleet onlogisch en onsamenhangend is, doen ze ons geloven dat het waar is.

2. Grootsheid

Ze menen dat ze overal boven staan. Ze zijn meer waard dan wij, verdienen meer succes in het leven dan iemand anders. Veel psychopaten zijn klassieke narcisten, dat wil zeggen dat ze zeer met zichzelf zijn ingenomen. Ze scheppen net zo gemakkelijk op over daadwerkelijke of verzonnen successen als ze een kop koffie bestellen. Ze vinden bovendien dat ze het recht hebben boven alle wetten te staan – behalve die van henzelf.

3. Kent geen berouw en schuldgevoelens

Psychopaten zijn totaal niet in staat om spijt te voelen. Ze kunnen berouwvol overkomen, maar dat komt nooit overeen met hun daden. Andere mensen schade berokkenen doet hun niks. Het maakt niet uit of het hun ergste vijand of hun eigen nageslacht is. Het enige wat ertoe doet, zijn zijzelf.

4. Gebrekkig empathisch vermogen

De psychopaat wéét dat jij iets voelt, maar het kan hem niet schelen wát. Hij kan naar een zwaargewond iemand kijken en bij zichzelf denken: wat interessant. Maar het doet hem niets, en de meeste psychopaten vinden dat ook prima. Ze prijzen zich gelukkig dat ze niet getroffen zijn door de ‘persoonlijkheidsstoornis’ empathie, want dat maakt het zoveel eenvoudiger om te mishandelen of te bedriegen.

5. Pathologisch leugenachtig

Liegen is als ademen. Het vereist geen enkele inspanning. Wordt een psychopaat betrapt op een leugen, dan voelt hij zich beslist niet in verlegenheid gebracht. Hij zegt doodleuk dat hij dat nooit heeft gezegd.

Het was gewoon een misverstand. Ze liegen zelfs als daar geen enkele reden toe is. Omdat het gemakkelijk is en anderen dupeert.

6. Bedrieglijk/manipulatief

Psychopaten lezen de zwakke punten van mensen op doodeenvoudige wijze af. En de psychopaat gebruikt deze zwaktes snel tegen zijn slachtoffer met als doel diegene te bedriegen en voor de gek te houden. Iemand kwetsen ligt in zijn natuur. Gevoelens van anderen laten hem koud, wat hem tot een gedreven manipulator maakt. En doordat de kans op ontdekking hem nagenoeg niets doet, neemt hij enorme risico's en toont hij zoveel lef dat het moeilijk te geloven is dat we voor de gek worden gehouden.

7. Oppervlakkig gevoelsleven

Gevoelens zijn eigenlijk totaal afwezig. Ze kennen geen angst, geen ongerustheid, geen spijt – niets. De emotionele armoede is totaal. Maar je hoeft helemaal geen medelijden te hebben met hen, aangezien ze zelf meestal enorm blij zijn dat ze niet zoveel hoeven te voelen bij het sjacheren en bedriegen. Merk echter op dat de psychopaat deze gevoelens zonder meer veinst.

8. Impulsief

Ze leven in het nu. Geen planning voor de toekomst. Krijgen ze een impuls om te eten, dan eten ze. Ze besteden geen tijd aan het afwegen van de voor- en nadelen. Consequentieanalyses bestaan niet, wat hen kwetsbaar maakt. Een gewoon iemand zou misschien begrijpen wat er gebeurt als je iemand op straat mishandelt, maar zo denkt een psychopaat niet. En degenen die hun impulsen het slechtst in bedwang kunnen houden, zitten dan ook in de gevangenis.

9. Gebrekkige controle over hun gedrag

Hoewel ze hun omgeving blootstellen aan verschrikkelijke vergrijpen, zijn ze zelf bijzonder lichtgeraakt. De kleinste misstap of stomme opmerking die wordt gezien als een provocatie, kan een gewelddadige woedeaanval uitlokken. Is de psychopaat gewelddadig, dan slaat hij, anders krijgt degene die zijn mond op het verkeerde moment opendeed de volle laag. Het gekke is dat de woede daarna ook onmiddellijk weer verdwenen is. Alsof er een aan-en-uitknop op zit.

10. Behoeft aan spanning/raakt snel verveeld

Psychopaten hebben hun dopaminekicks nodig. Spanning en opwindning zijn het summum. Kunnen ze zelf geen gestoorde dingen doen, dan proberen ze anderen daartoe te bewegen. Terwijl wij zenuwachtig worden als we een politieauto zien en meteen op onze snelheidsmeter kijken, kan een psychopaat de politie gewoon voor hun ogen uitdagen. Alles voor de kick.

11. Onverantwoordelijk

Ze nemen nooit ergens verantwoordelijkheid voor. Schulden terugbetalen, alimentatie betalen voor hun kinderen, zich beschermen bij losse seksuele contacten: de psychopaat staat er gewoon boven. Het boeit hem niet en hij komt er meestal mee weg omdat de wereld vol zit met anderen die wel hun verantwoordelijkheid nemen. Een echte psychopaat neemt niet eens de verantwoordelijkheid voor zijn eigen kinderen, ook al beweert hij van hen te houden. Hij kan hen heel goed lange tijd zonder eten of water alleen laten.

12. Vroege gedragsproblemen

De meeste psychopaten laten al voor hun twaalfde afwijkend gedrag zien. Dat kan zich op allerlei manieren uiten, van wreedheid ten opzichte van dieren en andere kinderen tot onbekommerd stelen en lie-

gen. Zeer vroege seksuele ervaringen komen ook voor, en er zijn voorbeelden van twaalfjarigen die iemand hebben verkracht.

13. Asociaal gedrag op volwassen leeftijd

Een echte psychopaat heeft lak aan maatschappelijke normen. De regels die voor anderen gelden, gelden niet voor hem. Ze beperken hem om te doen wat hij wil, dus hij verzint eigen regels. Dat is niet zelden waarom sommigen van hen achter de tralies belanden.

14. Parasiterende levensstijl

Een psychopaat is van mening dat zijn geweldige kwaliteiten hem het recht geven om op iedereen te parasiteren. Hij betaalt nooit een rekening wanneer hij iemand anders zo gek kan krijgen om dat te doen. Hij is vaak in beeld bij de deurwaarder omdat details als vervaldata hem vervelen. Hij betaalt nooit de rekening in het restaurant (hij is altijd zijn portemonnee vergeten) en hij leent graag geld van zijn naasten zonder ook maar van plan te zijn het ooit terug te betalen. Als iemand hem erop aanspreekt, zal hij iemand anders de schuld geven.

15. Promiscuïteit

De psychopaat heeft vaak veel en kortstondige seksuele contacten. Zijn charme heeft een aantrekkingskracht op vrouwen, dus hij heeft nooit gebrek aan een partner. Bovendien geeft zijn voortdurende overspel hem een kick en is het spannend om zijn vrouw te bedriegen. Hoe ver kan hij gaan, waar kan hij mee weggomen?

16. Mist langetermijndoelen

Leef je in het nu, dan heb je geen langetermijnplanning nodig. De psychopaat plant niets, dat gaat volledig in tegen zijn impulsieve karakter. Hij is niet zelden een soort nomade die van partner en van baan wisselt zoals het

hem uitkomt. Hij kijkt nooit vooruit, of achteruit. Doel is immers te leven ten koste van anderen, en dat gebeurt van moment tot moment.

17. Neemt geen verantwoordelijkheid voor zijn daden

Wat hij ook gedaan heeft, hij zal het nooit toegeven. Het maakt niet uit of het op film staat – hij zal het ontkennen. Een psychopaat heeft altijd iemand die hij de schuld kan geven. Zelfs als hij begrijpt dat hij iets fout heeft gedaan, wijst hij een ander aan als zondebok. Hij kan het zelfs gemakkelijk vinden om iemand anders te laten opdraaien voor iets wat hijzelf gedaan heeft.

18. Jeugdcriminaliteit

Het komt zeer vaak voor dat psychopaten al vroeg in hun leven moeite hebben om gezagsgetrouw te zijn. Omdat psychopathie vaak op jonge leeftijd begint, al rond iemands tiende, veroorzaken ze vaak op jonge leeftijd al veel problemen. Dat vijftienjarigen verkrachten, mishandelen, beroven en zelfs mensen vermoorden, mag gerust als afwijkend worden beschouwd.

19. Overtreding van voorwaardelijke invrijheidstelling

Nogmaals: gewone regels gelden niet voor psychopaten. En voor straf zijn ze niet gevoelig. Ze reageren niet op de gebruikelijke dreigingen van sancties, omdat ze helemaal niet aan de consequenties kunnen denken. Dat betekent dat ze in feite gewoon doen wat ze willen als ze eenmaal weer buiten staan.

20. Criminele veelzijdigheid

Terwijl veel andere criminelen zich specialiseren in één ding – waarde-transporten overvallen, mensen beroven, mishandeling of wellicht narcotica – is de psychopaat aanzienlijk veelzijdiger. Hij is in zekere zin nieuwsgierig en test alles uit.

Hoe werkt deze lijst? Kan iedereen hem zomaar gebruiken?

De lijst heeft twintig punten, en de score hangt af van de ernst van de stoornis. Als de persoon naar wie we kijken bijvoorbeeld nooit enig teken van narcisme vertoont, krijgt hij nul punten. Als er daarentegen af en toe duidelijke tekenen van narcisme voorkomen, is dat een punt. Is er voortdurend sprake van dit persoonlijkheidskenmerk, dan levert dat twee punten op. Dat betekent dat het maximale aantal punten dat je op basis van deze lijst kunt krijgen veertig bedraagt. Bekende psychopaten als Charles Manson en sommige seriemoordenaars scoren meestal tussen de vijfendertig en de veertig punten, maar al bij vijftien tot twintig punten is er reden tot waakzaamheid, meent Robert Hare. Dan heb je iemand voor je die geen goede bedoelingen heeft. Als je iemand zou ontmoeten die dertig punten of hoger 'scoort', moet je beslist huis en haard in de gaten houden, en wel nu. Dan sta je voor een zeer serieus probleem, en in het ergste geval is de psychopaat iemand die veel te dicht bij je staat.

Hm, ik herken mezelf... en mijn partner...

Je kunt gegarandeerd zelf een aantal punten op de lijst aankruisen. Maakt dat jou tot een psychopaat? Natuurlijk niet. Er zijn veel mensen die bepaalde psychopathische trekken vertonen, maar zonder verband met de overige psychopathische neigingen, en dat maakt hen niet tot psychopaten in de klinische betekenis. Maar hoe meer punten er op de lijst kunnen worden aangekruist, hoe erger dat uiteraard is voor hun omgeving.

Er zijn talloze impulsieve mensen, velen zijn charmant en sommigen praten als een mitrailleur. Maar dat maakt hen niet tot psychopaten. Niet alle seriemoordenaars zijn psychopaten. Velen van hen lijden aan psychische aandoeningen, maar dat is iets heel anders.

Maar dit klinkt als een ziekte. Moeten we niet eerder medelijden hebben met een psychopaat?

Psychopaten zijn niet psychotisch of psychisch ziek. Psychotisch zijn betekent dat je hersenen zich in een sterk afwijkende, abnormale toestand bevinden. Het is een psychologische term die wordt gebruikt voor een ernstige maar tijdelijke mentale toestand. Enkele ziekten die een psychose tot gevolg kunnen hebben, zijn schizofrenie, schizoaffectief syndroom en waanstoornissen. Bipolaire stoornissen en zware depressies kunnen ook psychotische symptomen omvatten.

Psychopathie daarentegen wordt aangeduid als persoonlijkheidsstoornis, dus niet als een psychische stoornis of psychische ziekte. Psychopathie lijkt voor een groot deel genetische oorzaken te hebben, maar ongunstige omstandigheden in iemands jeugd en vroege hersenbeschadiging kunnen in sommige gevallen een rol spelen. Een psychische stoornis betekent dat iemand zich vanbinnen zo slecht voelt dat dat een aanzienlijk lijden voor die persoon zelf teweegbrengt – psychisch, sociaal en misschien economisch.

Voor de omgeving kan een psychische stoornis of ziekte zich op diverse manieren uiten. Sommige psychische stoornissen veroorzaken een sociale handicap, zijn duidelijk zichtbaar in gedrag of spraak, en wellicht wordt de getroffene gehinderd in het ‘uitleven’ van zijn persoonlijkheid. De stoornis wordt geclassificeerd vanuit de persoon zelf, in hoeverre diegene zelf moeilijkheden en lijden ervaart. Er wordt ook rekening gehouden met het zelfbewustzijn en de realiteitszin van de getroffene. Dat is het belangrijke onderscheid dat we moeten kennen om het verschil te begrijpen tussen psychopathie en psychische ziekte.

Een psychopaat ervaart niet dat hij ziek is. Hij voelt zich juist uitstekend en vindt zichzelf geestelijk stabiel. (Hij kan overigens wel doen of hij ziek is als dat zijn doelen ten goede zou komen.) Hij is geen psychopaat geworden omdat hij op school gepest werd. Hij is ook geen onaan-

gepaste zielenpoot die niet beter wist toen hij alles voor jou verpestte. Naar jouw en mijn maatstaven gemeten is hij niet normaal, maar hij is zich voortdurend volledig bewust van wat hij doet. In zijn ogen bevindt hij zich alleen hoger in de voedselketen dan alle anderen.

Maar als ik nou toch een paar punten op de lijst ben tegengekomen waarin ik mezelf herken?

Het verschil tussen jou en een psychopaat is dat jij een moraal hebt. Jij hebt remmingen. Jij voelt met je hele lijf wat goed is en wat fout. En jij geeft om anderen. Jij wilt niemand in je omgeving bewust schaden. En als je dat zou doen, zou je dat vermoedelijk vreselijk vinden. En er is nog veel meer wat jou menselijk maakt.

De psychopaat voelt niets. Hij doet waar hij zin in heeft, omdat zijn uitgangspunt is dat dat zijn recht is. Hij weet dat hij een gevangenisstraf riskeert voor sommige van zijn daden, maar dat houdt hem niet tegen. In zijn optiek kan hij niet gepakt worden. Hij neemt ijskoud het risico en gaat er gewoon van uit dat hij kan ontkomen. Zou hij worden gepakt, dan heeft hij vermoedelijk plannen gesmeed waardoor hij iemand anders de schuld kan geven. Zonder met zijn ogen te knippen zou de psychopaat rustig zijn eigen broer laten oppakken als hij daardoor zelf het vege lijf kan redden. Hij wordt niet beïnvloed door jouw lijden, het kan hem niet schelen of jij door zijn toedoen uit je huis wordt gezet of ontslagen wordt. Hij mist elke vorm van berouw en kijkt nooit om.

Een psychopaat buit het feit uit dat hij er normaal uitziet en dat hij grotendeels normaal optreedt. Maar zijn daden begaat hij doodleuk met berekenend vernuft. Hij denkt, maar hij voelt niets. Hij doet wat de wolf doet als die een schaap wil hebben: hij pakt het.

Als je nooit eerder iets hebt gelezen over daadwerkelijke psychopathie, heb ik er alle respect voor dat je overal vraagtekens bij zet. Zulke mensen – bestaan die echt? Ja, helaas wel.

Het zijn er zoals gezegd meer dan je denkt

Een veronderstelling van Robert Hare is dat minstens twee procent van de bevolking in de industrielanden zo hoog op de psychopathiechecklist zou 'scoren' dat zij als psychopaten zouden worden geclassificeerd. Sommige latere gegevens (zie bijvoorbeeld John Clarke, auteur van *Working with Monsters*) tonen aan dat het eerder het dubbele is: vier procent. Zo'n drie procent van de mannelijke bevolking en tussen een half en één procent van de vrouwelijke is waarschijnlijk psychopaat. Ja, de meeste cijfers duiden erop dat de stoornis vaker voorkomt bij mannen. De Zweedse psycholoog Sigvard Lingham heeft met veel kennis van zaken een groot aantal boeken geschreven over psychopathie, en zijn schatting was heel lang vier tot vijf procent. Maar in zijn laatste boek *Vardagspsykopater* ('alledaagse psychopaten') vraagt hij zich af of hij na veertig jaar studie dat cijfer naar boven zou moeten bijstellen.

Het aantal psychopaten varieert bovendien nogal tussen verschillende delen van de wereld. Zo lijkt er om de een of andere reden bijvoorbeeld een hoger percentage in de vs dan in Groot-Brittannië te zijn. Eén verklaring daarvoor zou zijn dat de Amerikaanse samenleving sterk egocentrisch gedrag meer zou aanmoedigen dan de Britse. Als ik – om dit niet te overdrijven – uitga van de lagere schatting, twee procent, zou dat betekenen dat er circa zeven miljoen psychopaten zijn in wat de grootste democratie ter wereld wordt genoemd, de vs. In Zweden komen we weg met circa tweehonderdduizend psychopaten. Dat is bijna net zoveel mensen als er in heel... Uppsala wonen.

De daadwerkelijke psychopaten in het dagelijks leven

Dagelijks psychopathisch gedrag heb je overal. Toen ik dit hoofdstuk aan het schrijven was, hoorde ik het volgende voorbeeld uit de periferie van mijn kennissenkring:

Een oudere man, een verstokte vrijgezel, ontmoet een vrouw met vijf

volwassen kinderen. Ze trouwen, hebben het samen erg naar hun zin en de man leeft nog verbazingwekkend lang. Wanneer hij uiteindelijk de pijp aan Maarten geeft, blijkt hij tamelijk vermogend te zijn. De vrouw erft iets van tien miljoen kronen, bijna een miljoen euro. Ietwat in verlegenheid gebracht over haar plotselinge rijkdom besluit zij haar vermogen in zes even grote delen te verdelen: één deel voor haarzelf en de overige vijf delen voor haar vijf volwassen kinderen. Binnen drie maanden heeft een van haar zonen zich zijn moeders aandeel plus dat van drie van de overige vier broers en zussen toegeëigend. Het vierde kind, de oudste zus, die immuun bleek tegen psychopaten (er is een exclusieve groep personen die daadwerkelijk immuun is, en hen proberen psychopaten gewoonlijk op gewelddadige wijze te vernietigen, om op die manier de dreiging die ze vormen uit de weg te ruimen), weigert het geld 'uit te lenen' aan haar broer. Hij dreigt haar vervolgens met geweld van een soort dat geen mens zou overleven. Maar omdat die zus hem al lang geleden doorzag, weigert zij hoe dan ook om ook maar één öre aan hem te overhandigen. Dan haalt hij zijn schouders op en verdwijnt. Niemand van de familie heeft sindsdien nog iets van hem vernomen en het geld is tot op de dag van vandaag net zo verdwenen als hijzelf.

Over dit soort gevallen lees je niet zo vaak in de krant. Dat is net als met huiselijk geweld. De slachtoffers schamen zich, waardoor het zelden of nooit naar buiten komt. Omdat veel psychopaten hun naasten graag bedriegen – dat zijn immers de gemakkelijkste slachtoffers – worden ze niet ontdekt. De naasten zijn immers het kwetsbaarst voor de psychopaat, en zij vormen het kleinste risico voor een ijskoude psychopaat. Het was vast mijn eigen schuld, denken velen. En ze zwijgen. Maar de psychopaat kan doorgaan.

Dit komt heel vaak voor. Psychopaten hebben een parasiterende levensstijl. Ze eten graag lekker, maar betalen nooit ergens de rekening voor. Jij bent altijd degene die mag schokken.

Ik weet het. Je denkt: dat is heel gênant! Nooit je aandeel betalen! Wat zullen de mensen wel niet zeggen? Ja, wat zouden de mensen wel niet zeggen? Maar nu denk jij als een normaal iemand. Stop daarmee! Je kunt in dit verband geen gewone logica gebruiken. De psychopaat is van mening dat hij het recht heeft om dit te doen omdat hij boven ons staat.